

70-ci illərin sonu 80-ci illərin əvvəllərində sovet cəmiyyətinin siyasi sistemi mürəkkəb və ziddiyyətli xarakter daşıyırdı. İ.Vəliyev və C.Hüseynov göstərir ki, demokratik forma ilə bürokratik siyasi sistem arasındakı ziddiyyət özünü, xüsusilə, göstərirdi. Belə bir siyasi sistemin mövcud olması müxtəlif sahələrdə durğunluğa gətirib çıxardı. Yaranmış vəziyyət sovet cəmiyyətinin geniş potensialından, demokratik prinsiplərdən tam şəkildə istifadə etməyə imkan vermirdi. Bütün hakimiyyət, demək olar ki, Kommunist Partiyasının əlində cəmlənmişdi. Partiya komitələrinin çoxunda isə köhnəliyə meyillik üstünlük təşkil edirdi. Lakin Azərbaycan mühüm nailiyyətlər qazanaraq, ölkənin ön mövqelərindən birinə çıxmışdı. 80-ci illərin sonu, 90-cı illərin əvvəlində isə siyasi mübarizənin genişlənməsinin nəticəsi olaraq, siyasi sistemdəki demokratik dəyişikliklər təkpartiyalılığın ləğvinə, çoxpartiyalılığın bərqərar olmasına zəmin yaratdı.

Demokratikləşdirmə siyasəti nəticəsində keçmiş Sovetlər İttifaqının bütün respublikalarında, eləcə də, Azərbaycanda demokratik cəmiyyətlər, siyasi partiyalar təşəkkül tapdı. Yeni partiyaların yaranması seçki kampaniyalarından əvvələ təsadüf edir.

Dünyada müxtəlif yönümlü 900-ə yaxın partiya mövcuddur. Azərbaycanda isə 50-yə yaxın siyasi partiya fəaliyyət göstərir. 90-cı illərdə qəbul edilmiş "Siyasi partiyalar haqqında" Qanun'un qəbul edilməsi siyasi plüralizmin və çoxpartiyalılığın formalaşmasına güclü təsir etdi.

Təkpartiyalılıqdan çoxpartiyalılığa keçid, ideoloji sahədə heqemon kommunist dünyagörüşünün seçilməməsi, əslində, siyasi-mənəvi sahələrdə totalitarizmdən açıq cəmiyyət prinsiplərinin əsas tutulduğu bir cəmiyyətə keçid deməkdir.

Politoloqlar çoxpartiyalılığın formalaşması üçün aşağıdakı siyasi şəraitin mövcudluğunu zəruri hesab edirlər:

- dövlət tərəfindən yardım və kömək (maddi kömək, bina verilməsi və s.) edilməsi;
- siyasi partiyalara münasibət

qüvvələrin potensialının cəmlənməsinə əngəl olur, təsir imkanlarını daha da azaldır. "Azərbaycanda İctimai birliklər haqqında" və "Siyasi partiyalar haqqında" qanunlarının qəbul edilməsinə baxmayaraq, müasir dəyişiklikləri nəzərə alan yeni qanun qəbul edilməmişdir. Yalnız siyasi partiyalar haqqında hakimiyyətdə siyasi qüvvələrin dəyişilməsinə şərait yaradan partiya, eyni zamanda, ideologiyanın daşıyıcısı da hesab olunur. Eyni maraq və prinsiplərə malik olan insanların qruplaşmasını da partiya hesab etmək olar. Partiya hakimiyyət uğrunda mübarizə aparır və ya hakimiyyətin həyata keçirilməsində iştirak edir. Hər bir siyasi partiya xalqın dəstəyini qazanmağa çalışır. Bu dəstək üzvlüyün artmasından başlayaraq seçkilərdə olan dəstəyə qədər gəlib çıxır. Partiya sistemləri birpartiyalı, ikipartiyalı, çoxpartiyalı sistemlərə bölünür." Demokratik cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrin əksəriyyətində bu gün ikipartiyalı siyasi sistem təşəkkül tapmışdır. İkipartiyalı sistem, əslində, kəskin plüralist çoxpartiyalılığın tarixi təkamülü nəticəsində yaranmış müasir mərhələsidir. Onlardan biri hakimiyyətdə, digəri isə

dan birinin parlamentdə yerlərin əksəriyyətinin sahibi olmasını təmin etməklə hökumətin stabil və mübariz formada öz proqramını həyata keçirməsinə imkan verərək, dövlət hakimiyyətini möhkəmləndirir. İkipartiyalı sistemin siyasi stabilliyin təminatçısı sayılmasına baxmayaraq, nöqsanlardan xali deyildir. Bu sistemdə siyasi rəqiblər diqqəti iqtidar partiyasının buraxdığı səhvlərə yönəldirlər və bütün potensiallarını onun hakimiyyətdə öz yerlərini tutmağa sərf edirlər. Siyasi partiyaların meydana gəlməsinin səbəbinin biri adamların keçmiş cəmiyyətə nisbətən siyasi fəaliyyətə daha həvəslə qoşulması idisə, digər səbəbi isə, artıq dövlət ideologiyasının iflası uğraması nəticəsində ortaya çıxan boşluğun doldurulması ehtiyacı idi. "Siyasi partiyalar haqqında" verilən qanun yeni yaranmaqda olan partiyaların fəaliyyətinin tənzimlənməsinə şərait yaratdı. Siyasi partiyaların cəmiyyətdə funksiyalarını tam yerinə yetirmələri üçün hər bir ölkə müəyyən tarixi inkişaf mərhələsi keçməli olmuşdur.

Politoloji ədəbiyyatın, siyasi partiyaların və ictimai-siyasi birlik-

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KİVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb